

บทที่ ๗

สรุป

การไร้เสถียรภาพของรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชาเป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่น่าสนใจเพราะแสดงให้เห็นถึงปัญหาทางโครงสร้างทางการเมืองของประเทศไทยในเรื่องรูปแบบรัฐบาลที่เป็นรัฐบาลผสมแบบหลายพรรคได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังสามารถชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบอบการเมืองกับประเด็นด้านอื่นคือระบอบเศรษฐกิจและเชื่อมโยงไปถึงความยอมรับจากประชาชนได้เป็นอย่างดีด้วย รูปแบบการสิ้นสุดอำนาจของรัฐบาลนายบรรหารมิได้เกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอกรัฐบาลเช่นทหารเหมือนหลายรัฐบาลที่ทหารได้ออกมาปฏิวัติยึดอำนาจแต่การสิ้นสุดอำนาจของรัฐบาลเกิดจากภายในรัฐบาลเอง ปัจจัยสำคัญเกิดจากความไม่สามัคคีในพรรคร่วมรัฐบาลเองอันเนื่องมาจากโครงสร้างทางการเมืองของไทยที่เป็นรัฐบาลผสมหลายพรรค ความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของนักการเมืองที่ร่วมรัฐบาลไม่ว่าจะในระดับภายในพรรคการเมืองหรือในระดับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองในฐานะที่มาร่วมกันเป็นรัฐบาลเพื่อบริหารบ้านเมืองรวมถึงการที่ไม่ยึดถือผลประโยชน์ของประเทศชาติประชาชนเป็นที่ตั้งมุ่งแต่จะทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นตลอดเวลาและเป็นจุดอ่อนของรัฐบาล เสนวกับประเด็นที่เป็นปัญหาจากภายนอกรัฐบาลคือปัญหาทางด้านภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำและการไม่ยอมรับจากประชาชนมากระทบก็ทำให้รัฐบาลต้องล้มลงในเวลาอันสั้นหากจะเปรียบเทียบกับรัฐบาลประชาธิปไตยในยุคเดียวกันคือในช่วงหลังจากรัฐบาลเปรมเป็นต้นมา (ยกเว้นรัฐบาลพล.อ.ชาติชาย(๒) ที่ถูกรสช.ยึดอำนาจ)

ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรัฐบาลเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลต้องสิ้นสุดโดยมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ความขัดแย้งภายในพรรคชาติไทยเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ ที่พยายามครองแครงแย่งและรักษาตำแหน่งทางการเมืองของคนไว้โดยยกเอาสมาชิกในกลุ่มของตัวเองเป็นเครื่องมือในการครองทำให้การตัดสินใจของหัวหน้าพรรคชาติไทยวางอยู่บนการตอบสนองความต้องการผลประโยชน์และความพอใจของกลุ่มต่างๆ ส่งผลให้พรรคชาติไทยขาดเอกภาพและไม่สามารถควบคุมสมาชิกในพรรคให้อยู่ในระเบียบวินัยได้บ่อนทำลายความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของพรรคที่เป็นแกนนำรัฐบาล ทำให้ไม่สามารถเป็นแกนกลางที่แข็งแกร่งพอจะควบคุมความสามัคคีและการสนับสนุนจากพรรคร่วมรัฐบาลไว้ได้

การที่พรรคแกนนำของรัฐบาลขาดการเมืองจะทำให้พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลอื่นให้ความ
 เกรงใจ ทำให้พรรคการเมืองอื่นออกมาแสดงบทบาทที่ทำให้เห็นถึงความไม่เป็นเอกภาพในรัฐบาล
 พรรคพลังธรรมเป็นกรณีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดการกระทำหลายประการออกมาในลักษณะที่ไม่ยึดถือ
 หรือไม่ให้ความสำคัญต่อมติของรัฐบาลเป็นที่ตั้งมักจะกระทำการในลักษณะที่ขัดแย้งกับมติของ
 รัฐบาลเสมอ จริงอยู่ที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคย่อมมีความอิสระในการกระทำอยู่ในระดับหนึ่ง แต่
 การที่พรรคการเมืองมารวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาลแล้วย่อมที่จะต้องตั้งอิสระส่วนตัวนี้ออกไปหรือ
 อย่างน้อยก็ไม่แสดงออกต่อสาธารณชน แล้วมาตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบร่วมกันของ
 รัฐบาล มติของพรรคร่วมรัฐบาลจึงถือเป็นถึงสำคัญพรรคการเมืองใดไม่เห็นด้วยหรือรับไม่ได้กับมติ
 ของรัฐบาลก็ควรจะแสดงความรับผิดชอบด้วยการถอนตัวจากร่วมรัฐบาลโดยทันที มิใช่ร่วมรัฐบาล
 ต่อไปในขณะเดียวกันก็กระทำการที่ฝืนมติพรรคร่วมรัฐบาลอยู่เรื่อยๆ แม้ว่าต่อมาพรรคพลังธรรมจะ
 ถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลก็ตามแต่ก็ทำไปเพราะส่วนหนึ่งเห็นว่ารัฐบาลไม่สามารถอยู่ต่อไปได้นาน
 นั่นเอง

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงการขาดการเมืองของพรรคแกนนำได้อย่างชัดเจนคือการกระทำของ
 ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงหัวหน้าพรรคมวลชนในการออกมาให้ข่าวเรื่องเงินบน 750 ล้านบาท ในขณะที่
 เดียวกันก็ได้กล่าวถึงนายบรรหาร ศิลปอาชาว่าสมควรที่จะลาออกจากตำแหน่งเพราะเป็นผู้ที่
 บริหารได้แต่ปกครองไม่ได้ การกระทำเช่นนี้แสดงถึงการขาดเอกภาพในพรรคร่วมรัฐบาลที่ชัดเจน
 ในขณะเดียวกันก็แสดงถึงการขาดความรับผิดชอบต่อคำพูดของนักการเมืองไทย เพราะเมื่อเห็นว่า
 พรรคการเมืองที่เป็นแกนนำไม่มีความเหมาะสมตัวผู้พูดเองก็สมควรที่จะถอนตัวจากการสนับสนุนใน
 พรรคร่วมรัฐบาลด้วยเพื่อที่จะทำให้พรรคแกนนำขาดผู้สนับสนุนมากยิ่งขึ้น

ความขัดแย้งที่สำคัญที่สุดก็คือการที่พรรคความหวังใหม่และพรรคมวลชนร่วมมือกันบีบ
 บังคับให้นายบรรหารประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในช่วงการลงมติอภิปรายซักฟอก
 นายกรัฐมนตรี ความขัดแย้งในครั้งนี้เกิดจากการที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคต่างต้องการที่จะดำรงอยู่
 ในรัฐบาลต่อไป แต่ความแตกต่างที่นำมาสู่ความขัดแย้งอยู่ที่การครอบครองตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่
 เป็นของหัวหน้าพรรคชาติไทย พรรคชาติไทยในฐานะแกนนำรัฐบาลย่อมต้องการเป็นฝ่ายรัฐบาล
 ต่อไปในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะรั้งตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไว้ให้นานที่สุด ซึ่งตรงกันข้ามกับพรรคร
 ร่วมรัฐบาลบางพรรคเช่นพรรคความหวังใหม่และพรรคมวลชนที่แสดงออกอย่างชัดเจนที่ต้องการยึด
 อาวุธรัฐบาลออกไปเช่นกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ต้องการให้ตำแหน่งนายออยู่ที่นายบรรหารอีก
 ดังนั้นเมื่อความต้องการของทั้งสองฝ่ายไม่ตรงกันผลลัพธ์จึงออกมาในรูปการบีบให้นายบรรหารลา
 ออก เพื่อลดกระแสการกดดันทางการเมืองและทำให้พรรคร่วมรัฐบาลสามารถอยู่ต่อไปได้ แต่ต่อมา
 จากการกระทำดังกล่าวนายบรรหารก็ได้ประกาศยุบสภาฯว่าส่วนหนึ่งเป็นการแก้แค้นกับฝ่าย พ.ต.อ.

ชวติค ในขณะที่เดียวกันนายบรรหารก็จะสามารถอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรักษาการต่อไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้ง

ส่วนปัญหาเรื่องการขาดความชอบธรรมทางการเมืองและปัญหาทางด้านภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ต่างก็ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลในลักษณะที่เป็นแบบนามธรรมและเป็นความสัมพันธ์ทางอ้อม ในด้านความชอบธรรมทางการเมืองแม้ว่ารัฐบาลจะผ่านการเลือกตั้งมาแล้วซึ่งถือเป็นการสอบผ่านในขั้นแรกแต่เพียงแค่นั้นก็ยังไม่ใช่สิ่งที่เพียงพอ เมื่อปรากฏว่าต่อมาภายหลังจากที่รัฐบาลได้เข้ามาบริหารงานแล้ว ได้เกิดกระแสความไม่ยอมรับจากประชาชนขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความไม่ยอมรับจากด้านตัวบุคคลที่มาดำรงตำแหน่งสำคัญในการบริหารคือตำแหน่งรัฐมนตรีหรือจากด้านผลการบริหารงานของรัฐบาลก็ตาม ซึ่งต่อมาความไม่ยอมรับ ได้ผันแปรมาสู่ผู้นำคือนายบรรหาร ศิลปอาชาที่เรียกว่าการเกิดวิกฤติศรัทธาหมายถึงการหมดความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้นำและรัฐบาลโดยสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากแบบสำรวจความคิดเห็นที่หลายสถาบัน ได้จัดทำขึ้น

ในด้านภาวะเศรษฐกิจจะพบว่าในช่วงเวลาการบริหารงานของรัฐบาลนายบรรหารถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ที่ประเทศไทยกำลังเป็นอยู่ คือการขยายตัวของเศรษฐกิจโดยไม่อิงถึงสมรรถภาพพื้นฐานทางการผลิตของประเทศที่แท้จริง แต่เป็นการระดมเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาทำให้ปริมาณเงินทุนหมุนเวียน โดยเฉพาะธุรกิจประเภทตลาดเงินทุน หลักทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ในประเทศสูงขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลพล.อ.ชาติชาย แต่เมื่อมาถึงจุดๆหนึ่งที่ต่างชาติได้ถอนเงินลงทุนออกไปทำให้เงินทุนหมุนเวียนเกิดการหดตัวอย่างรวดเร็วรวมถึงการส่งออกที่มีได้มีการพัฒนาที่เหมาะสม ทำให้ภาพรวมทางเศรษฐกิจของประเทศในยุครัฐบาลนายบรรหารจึงตกต่ำลง และเหตุที่ภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำกระทบกับความรู้สึกของประชาชนอย่างมากส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะประชาชนไม่ได้คาดการณ์ถึงผลของเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ไว้ล่วงหน้าแต่คาดการณ์โดยอิงกับภาวะเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาจึงทำให้เกิดผลต่างที่ห่างมากระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับสิ่งที่คาดหวังไว้ความคาดหวังทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสูงจึงทำให้ประชาชนรู้สึกว่รัฐบาลนายบรรหารทำให้ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำลงอย่างมาก

ปัจจัยเรื่องความชอบธรรมและภาวะทางเศรษฐกิจทั้งสองประการข้างต้นนี้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลทางอ้อมเพราะเป็นแรงกดดันที่มาจากภายนอกรัฐบาลคือมาจากประชาชนที่สื่อถึงความไม่ยอมรับรัฐบาลชุดที่บริหารงานอยู่โดยเน้นเป้าหมายที่ตัวผู้นำคือนายบรรหารเป็นหลักและไม่ต้องการให้รัฐบาลชุดนี้บริหารงานต่อไป ได้เปรียบเสมือนเป็นตัวเร่งให้ความขัดแย้งที่มีอยู่ภายในรัฐบาลผสมระหว่างพรรคแกนนำกับพรรคร่วมรัฐบาลให้แสดงออกมาอย่างชัดเจน ซึ่งความขัดแย้งนี้เป็นผลกระทบทางตรงต่อเสถียรภาพรัฐบาลและส่งผลให้รัฐบาลนายบรรหารต้องสิ้นสุดอำนาจลง

ย้อนกลับไปสู่บทสรุปทางทฤษฎีเกี่ยวกับเสถียรภาพของรัฐบาลผสมหลายพรรคการเมืองที่ว่า เสถียรภาพของรัฐบาลจะเป็นตัวแปรตามที่เป็นสัดส่วนผกผันกับจำนวนพรรคการเมืองที่เข้าร่วมรัฐบาล หมายถึงว่าหากยังมีรัฐบาลผสมหลายพรรคการเมืองรัฐบาลยิ่งขาดเสถียรภาพมากขึ้นเท่านั้น แต่หากจะพิจารณาในรัฐบาลนายบรรหาร จะพบว่าการเมืองหลายพรรคในรัฐบาลมิใช่ว่าทุกพรรคการเมืองจะก่อให้เกิดปัญหาได้ แต่ต้องพิจารณาถึงการประสานประโยชน์ของพรรคการเมืองต่างเป็นประเด็นหลักและพิจารณาถึงจำนวนของส.ส.ที่ตั้งก้อยู่ภายในพรรคการเมืองนั้นเป็นประเด็นถัดมา เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเกิดจากความเคลื่อนไหวทางการเมืองของสองพรรคการเมืองคือพรรคพลังธรรมและพรรคความหวังใหม่เป็นหลัก บทบาทของพรรคพลังธรรมมีลักษณะที่คล้ายกับที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลนายชวนคือการถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลคือมีเป้าหมายเพื่อรักษาภาพพจน์ของพรรคและหวังผลในการเลือกตั้งครั้งถัดไป แต่บทบาทของพรรคความหวังใหม่เป็นบทบาทที่น่าสังเกตเพราะกระทำไปเพื่อครองตำแหน่งผู้นำรัฐบาล ตั้งแต่การขัดแย้งในนโยบายเรื่องมาตรา 198-199 ในร่างรัฐธรรมนูญจนนำไปสู่การถอนตัวในสมัยรัฐบาลชวน เพื่อชิงความได้เปรียบในการเลือกตั้ง โดยการกุมเสียงกำนันผู้ใหญ่บ้านเอาไว้ มาถึงในยุครัฐบาลนายบรรหารท้ายที่สุดแล้วพรรคความหวังใหม่ก็เป็นแกนนำที่เรียกร้องให้นายบรรหารลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งถ้าหากนายบรรหารยอมลาออกจริงบุคคลต่อไปที่จะก้าวขึ้นมาสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็คงไม่พ้นไปจาก พล.อ.ชวลิตหัวหน้าพรรคความหวังใหม่นั้นเองเพราะนายอานวยหัวหน้าพรรคนำไทยเองก็ถูกมองว่าเป็นพรรคเฉพาะกิจที่สร้างขึ้นมาสืบสนับสนุน พล.อ.ชวลิต โดยเฉพาะ ดังนั้นจะเห็นว่าความเคลื่อนไหวทางการเมืองจึงมีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล เพราะขึ้นอยู่กับความขัดแย้งทางผลประโยชน์ของพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลเป็นหลัก เพียงแต่ว่าใครจะตั้งสถานการณ์ทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้นมาใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์กับคนให้มากที่สุด พรรคการเมืองขนาดเล็กและกลาง-เล็ก ก็คงหวังเพียงประโยชน์เพียงให้ได้ส.ส.มากได้ร่วมรัฐบาลและได้ตำแหน่งรัฐมนตรี แต่ผลประโยชน์ของพรรคการเมืองขนาดใหญ่และขนาดกลางค่อนข้างใหญ่ย่อมมีเป้าหมายที่การเป็นแกนนำรัฐบาลและตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อที่จะ ได้มีอำนาจมากที่สุดภายในรัฐบาลนั่นเอง

ดังนั้นในการที่จะพิจารณาเสถียรภาพของรัฐบาลผสม โดยดูจากจำนวนพรรคร่วมรัฐบาลเพียงประการเดียวย่อมไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องนัก หากยังต้องพิจารณาถึงขนาดของแต่ละพรรคการเมือง บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมือง การประสานผลประโยชน์ทางการเมือง รวมไปถึงสภาวะแวดล้อมด้านต่างๆที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเป็นหลักด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในงานชิ้นนี้ผู้เขียนได้พบปัจจัยหลายประการที่เป็นปัญหาสำคัญต่อความมีเสถียรภาพของรัฐบาล ดังนั้นในบทสรุปนี้ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวความคิดที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ โดยจะเสนอทั้งในด้านเกี่ยวกับแนวทางการวิจัยต่อไปในอนาคตและในด้านการปรับปรุงทางการเมืองการปกครอง

ด้านการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้ข้าพเจ้าเห็นว่ามีสิ่งที่ยังอยากจะแนะนำในการศึกษาต่อไปในอนาคตสำหรับผู้ศึกษาในเชิงเสถียรภาพของรัฐบาล โดยเฉพาะรัฐบาลที่เป็นรูปแบบรัฐบาลผสมก็คือการกำหนดประเด็นสาเหตุในการศึกษาอย่างกว้างๆอาจจะสามารถแยกเป็นสองประเด็นหลักๆได้คือ

1. ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลที่เกิดขึ้นในขณะนั้น
2. ปัจจัยที่มาเป็นสาเหตุและเป็นตัวเร่งให้เกิดความขัดแย้งและแตกแยกขึ้น

โดยปัจจัยหลักสองประเด็นข้างต้นนี้ข้าพเจ้าคิดว่าจะสามารถใช้ในการศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์การไร้เสถียรภาพและการสิ้นสุดอำนาจของรัฐบาลผสม(ยกเว้นการเกิดรัฐประหารซึ่งไม่น่าจะเกิดขึ้นอีกแล้ว)ได้หลากหลายรัฐบาลเลยทีเดียว เพราะจากหลายรัฐบาลที่ผ่านมาข้าพเจ้าเชื่อว่าการใช้ประเด็นหลักสองประเด็นข้างต้นเป็นแนวทางจะสามารถอธิบายการไร้เสถียรภาพของรัฐบาลได้เป็นส่วนมากซึ่งจะเป็นหลักที่ง่ายต่อการศึกษาและพัฒนาต่อไปในอนาคต แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดกรอบแนวคิดไว้เพียงแค่นี้ย่อมไม่สามารถที่จะอธิบายครอบคลุมถึงที่เกิดขึ้นในการเมืองของไทยได้หมดอย่างแน่นอนอนึ่งนั้นการเพิ่มประเด็นหรือตัวแปรที่อาจเกิดขึ้นมาในอนาคตลงไปในการอภิปรายก็จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ในการศึกษามากขึ้นโดยขึ้นอยู่กับภาวะแวดล้อมของแต่ละรัฐบาลเป็นหลัก

ด้านการเมือง

ปัญหาเรื่องสาเหตุการไร้เสถียรภาพในรัฐบาลช่วงหลังๆนี้ยังเป็นปัญหาด้านโครงสร้างทางการเมืองที่เป็นรัฐบาลผสมหลายพรรคการเมืองอยู่ เนื่องจากพรรคการเมืองที่เป็นพรรคใหญ่ในปัจจุบันยังไม่สามารถมีเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของรัฐบาลได้จึงต้องร่วมมือกับพรรคการเมืองอื่นให้ได้เสียงเกินกึ่งหนึ่งเพื่อจัดตั้งรัฐบาล ดังนั้นการแก้ปัญหาในข้อนี้คือการพัฒนาสถาบันพรรคการเมืองของ

ไทยให้เข้มแข็ง โดยให้ส.ส.มีความเคารพและรับผิดชอบต่อพรรคที่ตนสังกัดอยู่มิใช่เห็นพรรคการเมืองเป็นเพียงบันไดไปสู่ตำแหน่งรัฐมนตรีจะพบได้ว่าภายในพรรคการเมืองหลายพรรคจะขึ้นอยู่กับว่าใครจะนำสมาชิกเข้าพรรคได้มากแค่ไหนเป็นระบบเครือข่ายในการหาคนเข้าพรรคขึ้นอยู่กับว่าเป็นคนของใครในพรรคการเมือง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือในพรรคชาติไทย การผูกพันภายในพรรคชาติไทยมีน้อยโดยขึ้นอยู่กับความพอใจในสิ่งตอบแทนที่จะได้รับจากพรรค การแบ่งเป็นกลุ่มเป็นฝ่ายรวมถึงการย้ายการสังกัดพรรคการเมืองของส.ส.เป็นสิ่งที่อื่นอันถึงการที่ส.ส.จำนวนหนึ่งขาดความผูกพันในพรรคการเมืองที่ตนสังกัดอยู่แต่ยึดมั่นในผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับมากกว่า

แนวทางแก้ไขในเรื่องนี้ต้องอาศัยระยะเวลาในการพัฒนาพรรคการเมืองของไทยเพราะพรรคการเมืองของไทยเกิดมาจากกฎหมายมิใช่เกิดโดยธรรมชาติหรืออุดมการณ์ พรรคการเมืองของไทยจึงควรพัฒนาไปเป็นระดับองค์กร มีแผนงานมีเป้าหมายและให้ผู้ที่เป็นสมาชิกพรรคมีส่วนร่วมงานกับพรรคการเมืองอย่างสม่ำเสมอมิใช่มีเพียงรายชื่อว่าเป็นสมาชิกแต่ไม่มีความสัมพันธ์กับพรรค เรื่องรายได้ของพรรคการเมืองก็เป็นสิ่งสำคัญกฎหมายควรจะยืดหยุ่นให้มีการหาเงินเข้าพรรคหรือรับบริจาคเงินเข้าพรรคการเมืองได้อย่างเต็มที่แต่ต้องทำไปโดยเปิดเผยและโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เหล่านี้ล้วนทำไปเพื่อสร้าง ความเข้มแข็งให้กับสถาบันพรรคการเมืองเพื่อให้ฐานเสียงของพรรคขยายตัวจนสามารถพัฒนาไปจนถึงรูปแบบของรัฐบาลผสมน้อยพรรคหรือรัฐบาลเดี่ยวในที่สุด

นอกจากนี้เรื่องการให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านการเมืองก็เป็นเรื่องสำคัญ ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาโดยบรรจุเรื่องการเมืองเพิ่มเติมเข้าไปอยู่ในการศึกษาภาคบังคับ ทั้งระดับมัธยมและถ้าจะให้ดีก็ควรเป็นระดับประถมด้วยเพื่อเป็นการปูพื้นฐานที่มั่นคง ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันเราได้กำหนดสิทธิในการเลือกตั้งขั้นต่ำสุดไว้ที่บุคคลอายุ 18 ปี ซึ่งโดยนัยแล้วก็คือผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วนั่นเอง ดังนั้นการให้พื้นฐานความรู้ทางการเมืองแก่เยาวชนระดับนี้ไว้หลายๆ ย่อมจะเกิดผลดีเพราะเขาเหล่านั้นย่อมจะสามารถมีวิจารณญาณต่อการตัดสินใจในใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในชีวิตของเขาให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

อีกประเด็นหนึ่งที่ข้าพเจ้าอยากจะเสนอแนะคือเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ในอดีตสังคมไทยเราปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับเจ้าผู้ปกครองยังเป็นไปในลักษณะทางเดิรคือจากระดับบนลงระดับต่างประชาชนมีหน้าที่เพียงรับทราบและปฏิบัติตามเท่านั้น แม้แต่ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ตามความสัมพันธ์แบบทางเดิรนี้ก็ยังคงอยู่อย่างชัดเจนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ในปัจจุบันนี้ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้และความเข้าใจในระบอบการปกครองมากขึ้น ความสัมพันธ์แบบทางเดิรอย่างที่เคยมีมาไม่สามารถรองรับการเมืองระบอบประชาธิปไตยได้อีกต่อไป

เพราะทุกวันนี้ประชาชนต้องการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีบทบาทมากไปกว่าแค่การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยประชาชนควรจะมีสิทธิที่จะใช้อำนาจของตนได้ตลอดเวลา มิใช่ว่าทำได้แค่ผู้ว่าการเมืองเล่นการเมือง ไปเรื่อย ๆ แล้วรอว่าเมื่อไหร่จะยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งซึ่งผู้ว่าการเมืองมักจะเรียกเป็นการคืนอำนาจให้กับประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งจริงๆ แล้วอำนาจอธิปไตยนี้ก็อยู่ที่ประชาชนตลอดเวลาอยู่แล้วการเรียกว่าคืนอำนาจจึงไม่ค่อยถูกต้องนัก ถึงที่ว่าจะถูกต้องก็คือให้หาหนทางให้ประชาชนได้ใช้อำนาจอธิปไตยของตนได้อย่างเต็มที่ ในอดีตจึงเกิดคำว่าอศวินม้าขาวในสังคมไทยเพราะ ในระบบสังคมไทย ไม่ได้เปิดทางออกไว้สำหรับประชาชนที่จะติดต่อกับการกับรัฐบาล โดยสามารถแสดงผลออกมาอย่างเป็นรูปธรรมได้ รัฐบาลจึงมิได้สนใจประชาชนซึ่งเมื่อใดที่ประชาชนไม่พอใจการปฏิบัติงานของรัฐบาลแต่ประชาชนไม่สามารถทำอะไรได้จึงต้องรอแค่อศวินม้าขาวมาปรากฏซึ่งก็ไม่พ้นการยึดอำนาจการปกครองของฝ่ายทหาร มาในยุคปัจจุบันเมื่อการใช้กำลังของทหาร ไม่ใช่ทางออกในการแก้ปัญหาที่ประชาชนต้องการอีกแล้ว เมื่อใดที่เกิดความไม่พอใจที่หาทางออกไม่ได้เช่นเมื่อเกิดกระแสความไม่ต้องการรัฐมนตรีบางคนหรือนโยบายบางอย่างของรัฐบาลประชาชนก็จะสะท้อนออกมาทางสื่อต่างๆ ซึ่งส่วนมากผลก็คือรัฐบาลมักจะไม่สนใจเพราะถือว่าไม่เป็นผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรมกับรัฐบาลมากนัก ประชาชนก็มักจะเรียกร้องให้รัฐบาลลาออกซึ่งมักจะเป็นปัญหาที่ทำให้ให้ความชอบธรรมของรัฐบาลในช่วงหลังๆ หดไปอย่างรวดเร็วและจะเป็นสาเหตุให้แรงความขัดแย้งทางการเมืองให้เกิดขึ้นได้อันจะเป็นปัญหากับเสถียรภาพของรัฐบาล ซึ่งในประเด็นนี้ผู้ว่าการเมืองไทยมักจะโทษว่าประชาชนชาวไทยเบื่อง่ายเลยเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยๆ แทนที่จะมาพิจารณาให้ต้องแก้ว่าสาเหตุเกิดจากอะไร

สิ่งที่อยากจะเสนอแนะก็คือควรจะมีทางออกให้ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยของตนเองได้ตลอดเวลาและสามารถมีผลในทางปฏิบัติต่อรัฐบาล โดยเป็นความสัมพันธ์สองทาง เช่นประชาชนควรจะสามารถเสนอให้มีการลงมติมหาชนได้ในหลายกรณีที่เกิดความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เช่นอาจมีรัฐมนตรีบางคนที่มีประพฤติดัวไม่เหมาะสมประชาชนก็ควรจะมีสิทธิเสนอถอดถอนออกจากตำแหน่ง (recall) ได้ หรือนโยบายบางนโยบายที่ไม่ชัดเจนประชาชนก็ควรจะมีสิทธิที่จะเลือกว่าจะเอาหรือไม่เอาหรือสามารถยับยั้งให้รัฐบาลนำกลับไปพิจารณาใหม่ได้ การให้ทางออกกับประชาชนนี้จะทำให้เกิดผลคืออย่างน้อยสองประการคือ

1. ทำให้รัฐบาลบริหารงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนมากขึ้นและต้องฟังเสียงของประชาชน เพราะประชาชนสามารถใช้อำนาจของตนเพื่อให้เกิดมีผลกระทบต่อรัฐบาลได้ตลอดเวลา

2. ทำให้มีปัญหากการขาดความชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลอันเนื่องมาจากการไม่ยอมรับจากประชาชนคนน้อยลง เพราะเมื่อประชาชนเกิดความไม่พอใจรัฐบาลเมื่อใดก็สามารถใช้อำนาจ

เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ผลดีก็คือเป็นทางออกที่จะลดแรงกดดันของประชาชนได้และผลกระทบที่มีต่อเสถียรภาพรัฐบาลจากประเด็นเรื่องการขาดการยอมรับนี้ก็จะลดน้อยลง

เป้าหมายของการข้อเสนอแนะข้างต้นนี้เพื่อที่จะต้องการสร้างรัฐบาลที่มั่นคงและในขณะที่เดียวกันก็ต้องเป็นรัฐบาลที่ดีด้วย รัฐบาลที่มั่นคงย่อมเข้าใจได้ง่ายว่าหมายถึงการมีเสถียรภาพทางการปกครอง ส่วนรัฐบาลที่ดีนั้นอาจจะอธิบายให้เห็นภาพได้ยากสักหน่อย แต่ก็อยู่ในขอบเขตความหมายที่ว่าเป็นรัฐบาลที่มีเป้าหมายในการบริหารเพื่อประเทศชาติและมีความรับผิดชอบต่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนสามารถตรวจสอบและควบคุมรัฐบาลได้ในระดับหนึ่งด้วย แต่เราคงจะนึกภาพของรัฐบาลที่ดีและมั่นคงรวมอยู่ด้วยกันยาก เพราะการไม่พัฒนาของพรรคการเมืองทำให้เกิดรัฐบาลผสมหลายพรรครวมถึงการไม่มีความรับผิดชอบต่อประชาชนของนักการเมืองไทย อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าหวังว่าหากมีการเร่งพัฒนาดามข้อเสนอแนะที่กล่าวมาข้างต้น เราจะสามารถเห็นภาพของรัฐบาลที่ดีและมั่นคงได้ในอนาคตอันไม่ไกลเกินไปนัก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย